

KLISZEK NÉMETH NOÉMI¹**Kritikus infrastruktúra védelem: a keresztény szent helyek védelme****Critical Infrastructure Protection: The Protection of Christian Sacred Sites****Absztrakt**

Jelen dolgozat a kritikus infrastruktúrának, mint a 20-21. század során kialakult új fogalomnak a körülírását követően megvizsgálja a kritikus infrastruktúra rentabilitásának jogi alapját nemzetközi és hazai összevetésben, majd ismerteti a kritikus infrastruktúra védelmének értelmezése után a védelmi koncepció felépítését, különös tekintettel a létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmére. A kritikus infrastruktúra kockázatának és mérési módszereinek számba vételét követően rávilágít arra is, hogy a keresztény szent helyek elleni támadások rövid történelmi és globális áttekintése, illetve a jelen helyzet nemzetközi és hazai elemzésének sokrétűsége hogyan vetíti előre a keresztény szent helyek védelmének speciális körülményeit.

Kulcsszavak: keresztény, templom, kritikus infrastruktúra, biztonság, terrortámadás, védelem

Abstract

This publication is dedicated to the study of critical infrastructure. Firstly, it tries to define this new concept which was created in the 20th - 21st century. Then describes the domestic and international legal foundations of critical infrastructure. Afterwards describes ways we may protect our critical infrastructure and ways

---

¹ Nemzeti Közszerzői Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz hallgató - National University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences, PhD student, E-mail: kliszekn@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8902-1355>

A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Ludovika Kutatócsoport keretében, a Nemzeti Közszerzői Egyetem felkérésére készült.

how the defence of critical infrastructure is incorporated into defence concepts. Here we will focus, in particular, upon the protection of our critical systems and facilities. Finally, after a study of various risk assessment and measurement methods, we examine a special sub-area of this topic, namely the protection of Christian sacred sites. Here we provide a brief historical and geographical overview of attacks against such targets and then, by using the available literature, and describe some of those special circumstances which influence how these locations may be protected against hostile action.

Keywords: Christian, church, critical infrastructure, security, terror attack, defense

A KRITIKUS INFRASTRUKTÚRA FOGALMA, NEMZETKÖZI ÉS HAZAI JOGSZABÁLYI KERETE

A kritikus infrastruktúra fogalmának meghatározásakor láthatjuk, annak ellenére, hogy nincs világszerte elfogadott egységes definíció, a különböző megközelítések mégis egyértelműen meghatározzák azokat a szektorokat, amelyek a gazdaságra, az államok létfontosságú infrastruktúrájának és kulcsfontosságú erőforrásainak azonosítása szolgálnak. Ebből eredően a kritikus infrastruktúra védelmének meghatározása tulajdonképpen magának a fogalomnak az értelmezéséből levezethető. Definíciószerűen tehát kritikus infrastruktúrának tekinthető mindazoknak az egymással összekapcsolódó és kölcsönös függésben lévő létfontosságú elemeknek, létesítményeknek, szolgáltatásoknak a rendszere, amelyek működésének meghibásodása, megzavarása, megsemmisítése közvetlenül, vagy közvetve súlyos negatív hatást gyakorol az állampolgárok gazdasági és szociális jólétére, alapvető szükségleteinek ellátására, szabad mozgására, a közegészségre, a közbiztonságra, a nemzetbiztonságra, a nemzetgazdaságra, végül magára az adott ország kormányzására, irányítására.² A kritikus infrastruktúra megkülönböztetett figyelmet és körültekintést igényel a biztonsági stratégia kialakításakor, hiszen védelme olyan magas szinten koordinált, komplex védelmi igazgatási feladat, amely különleges felkészülést igényel. A kritikus infrastruktúrák védelmének keretében tehát törekedni kell a lehető legkörültekintőbb mechanizmusok kialakítására és működtetésére annak érdekében, hogy garantált legyen a mindennapi élet folyamatosságát biztosító létesítmények üzemeltetése.

A kritikus infrastruktúra és annak védelme viszonylag új fogalomnak számít mind a szaknyelvben, mind a köznyelvben, mind pedig a megoldandó védelmi feladatok között. Kiindulási alapja az iparbiztonság nemzetközi és uniós szabályozása, valamint annak viszonya a nemzeti jogszabályokhoz. A tagállami joggal szemben tehát elsőbbséget élveznek az uniós alapszerződések, rendeletek, határozatok.

² 2012. ÉVI CLXVI. TV: Törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200166.tv> (letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.19>

2019. XII. évfolyam 1. szám

Elsőként az Amerikai Egyesült Államokban foglalkoztak ezzel a témával 1998-ban a Kritikus Infrastruktúra Védelmi Nemzeti Programban (PDD 63. elnöki direktíva).³ Bár ott már a '90-es években megjelent néhány a témához kapcsolódó kutatás,⁴ Európát tekintve a kritikusingfrastruktúra-védelem jogszabályi fejlődése csak 2004-ben kezdődött és napjainkig is tart. A kritikus infrastruktúra szemléletének és fontosságának megszilárdulásában döntő szerepet játszottak azok az egész világot megrázó terrortámadások, mint például 9/11 az Amerikai Egyesült Államokban, amikor világhíressé vált, hogy a nemzetközi terrorizmus jelentette veszélyek nem csak hipotetikus kockázatot jelentenek. Annak ellenére, hogy a terrortámadás előkészítésének számos szálát egyértelműen vissza lehetett vezetni több nyugat-európai országra, a kritikusingfrastruktúra-védelem terén tényleges és értékelhető előrelépés, illetve értelmezhető eredményeket hozó intézkedés nem történt. Ahhoz, hogy a helyzet értékelésén túl valóban megkezdődjön a védelem felépítése, a 2004. március 11-i madridi, valamint a 2005. július 7-i londoni közösségi közlekedés elleni súlyos következményekkel járó terrortámadások vezettek.⁵ Végül ezek az öngyilkos merényletek gyorsították fel a közösségi infrastruktúra védelmével foglalkozó ún. Zöld Könyv előterjesztését az Unióban. A Zöld Könyv 11 kritikus infrastruktúra területet jelöl meg, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy ezen területek között nem található a keresztény szent helyek védelmét tartalmazó direktíva.⁶

A Zöld Könyv kapcsán Magyarország is napirendre tűzte a szabályozás kérdését, majd 2008-ban kiadta a kritikus infrastruktúra védelem nemzeti programját 10 szektorral, összesen 43 alágazattal, melyek között szintén nem találjuk meg a keresztény szent helyek védelmére vonatkozó kitétel.⁷ A 2012. évi CLXVI. törvény pedig a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről rendelkezik, célja, hogy megfeleljen az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről szóló, 2008. december 8-i 2008/114/EK tanácsi irányelvnek, ugyanakkor – a korábban már említett terrortámadások ellenére – továbbra sem sorolja ide a vallási szempontból érintett létesítményeket.⁸ Míg az

³ THE WHITE HOUSE: Protecting America's Critical Infrastructures. Presidential Decision Directive/NSC-63. Forrás: <https://fas.org/irp/offdocs/pdd/pdd-63.htm> (letöltés ideje: 2018. 05. 31.)

⁴ BOGNÁR, B.: Létfontosságú rendszerek és létesítmények védelme. Forrás: <http://www.vedelem.hu/letoltes/anyagok/452-a-lefontossagu-rendszerek-es-letesitmenyek-vedelme.pdf> (letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

⁵ HORVÁTH, A.: A kritikus infrastruktúra védelem komplex értelmezésének szükségessége. In.: Fejezetek a kritikus infrastruktúra védelemből. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 2013. p.5.

⁶ AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA: Zöld Könyv az európai kritikus infrastruktúrák védelmének európai programjából. Európai Közösségek Bizottsága. Brüsszel, 2005. p. 27. Forrás: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2005/HU/1-2005-576-HU-F1-1.Pdf> (letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

⁷ 2080/2008. (VI. 30.) kormányhatározat a Kritikus Infrastruktúra Védelem Nemzeti Programjáról. Forrás: http://pvir.bm.hu/jog/File/2080_2008%20Korm.%20hat.doc (letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

⁸ MAGYAR KÖZLÖNY: A létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény. Magyar Közlöny 2012. évi 154. sz.26099. Forrás: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK12154.pdf> (letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.19>

2019. XII. évfolyam 1. szám

Amerikai Egyesült Államokban meghatározott 77 ezer infrastruktúra elem között⁹ számos templom, imaház és temető szerepel, addig Európában, illetve Magyarországon a keresztény szent helyek a kritikus infrastruktúra elemei között – ha szerepelnek is hasonló létesítmények – csak perifériálisan jelennek meg.

A több mint 60 éve működő és a világ legtöbb országában kutatást végző keresztény szemléletű Open Doors minden évben közzéteszi az ún. „világüldözési indexet”, amelyben listába foglalja a keresztény hitük miatt üldöztetést elszenvedők szempontjából legveszélyesebb 50 országot. A legfrissebb *World Watch List 2018* kutatás szerint világszerte 215 millió keresztény tapasztal üldöztetést, vagyis minden 12 keresztény emberből egy a hite miatt szenved. A listát 16 éve, vagyis 2002 óta az ateista ideológiát valló Észak-Korea vezeti, ahol a 25 milliós lakosságból a mindössze 300 ezer keresztényt számláló közösséget a társadalom ellenséges elemének tekintik, amelyet fel kell számolni. Az Észak-Koreát követő legveszélyesebb államok már a Közel-Kelet országai közül kerülnek ki, ahol az iszlám vallás az állami ideológia legfőbb vezérelve, a keresztényüldözésben élen járó első tíz ország közül 8-ban ez tölti be a legfőbb szerepet. Ennek mentén a kormányzati tisztviselők, az egyes etnikai és vallási csoportok vezetői, illetve maguk a muszlim állampolgárok is ellenségesen viszonyulnak minden más – így a keresztény – vallás híveihez. Az elmúlt 3-4 év adatait megnézve jól látható a rettenetes tendencia. Amíg 2014-ben a hitük miatt kivégzett keresztények száma 4 344 fő volt, 2015-ben ez már 7 100 főre emelkedett.¹⁰ Csak a 2018-as lista összeállításának ideje alatt 3 066 keresztényt öltek meg, 1 252 embert raboltak el, illetve 1 020 embert megerőszakoltak vagy szexuálisan zaklattak.¹¹ Hasonlóan ijesztő növekedést mutat a keresztény templomok, imaházak, intézmények elleni bombatámadások, gyűjtogatások száma, amely a 2014. évi 1 062-höz képest a következő évre több mint kétszeresére, 2 406-ra nőtt, a legfrissebb lista összeállításának ideje alatt pedig már 793 volt a templomokat ért támadások száma.

Az Egyesült Államok vallási szempontból pluralista társadalom, több tanulmány szerint 300 000-400 000 közé tehető a különféle vallási felekezetek száma, melyekben a legtöbb keresztény felekezet mellett éppúgy fellelhető a zsidóság és az iszlám több fajtája, mint számos nem nyugati vallás. Van olyan, ahol a hívek hosszú nemzedékek óta megszokott templomokban, imaházakban gyakorolják hitüket, míg egyes új felekezetek esetében új intézményeket és istentiszteleti házakat építettek.¹² Sokan úgy gondolják, hogy a vallásos szemléletből kiindulva egy templom, vagy imaház olyan biztonságos terület, ahol erőszakos cselekmények, vagy kritikus helyzetek nem fordulnak elő, ugyanakkor az istentiszteleti

⁹ SOLYMÁR, Z.: Kritikus infrastruktúra védelme. Forrás: <https://zandz.hu/kritikus-infrastruktura-vedelme/> (letöltés ideje: 2018. 05. 30.)

¹⁰ EVANGÉLIKUS.HU: Megjelent a keresztényüldözés világindexe 2016. Forrás: <https://evangelikus.hu/megjelent-keresztenyuldozes-vilagindexe> (letöltés ideje: 2018. 08. 15.)

¹¹ OPEN DOORS: World Watch List 2018.

Forrás: <https://www.opendoorssusa.org/wp-content/uploads/2017/05/WWL2018-Booklet-11518.pdf> (letöltés ideje: 2018. 08.13.)

¹² NATIONAL CONGREGATIONS STUDY 2015.: Religious Congregations in 21st Century America. Forrás: http://www.soc.duke.edu/natcong/Docs/NCSIII_report_final.pdf, p. 5. (letöltés ideje: 2018. 08. 28.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.19>

2019. XII. évfolyam 1. szám

célú épületekben elkövetett erőszak az elmúlt évtizedekben egyre erősödő jelenségként figyelhető meg.

Az *Inter-university Consortium for Political and Social Research* 2007-ben kiadott kutatása (ICPSR 25561) az Egyesült Államokban 1980 és 2005 között a kifejezetten keresztény szent helyek ellen elkövetett erőszakos cselekményeket, illetve merényleteket vizsgálta.¹³ Bár a vizsgálat eredményei inkább csak leíró jellegűek és nem tekinthetők reprezentatívnak, a tendenciák mégis jól tetten érhetők benne. A keresztény templomok, imaházak közösségei ellen elkövetett merényletek előfordulását tekintve a legtöbb támadás Kaliforniában, Illinois-ban, Texasban és New Yorkban fordult elő a vizsgált időszakban. A lövöldözéses támadásokat leggyakrabban márciusban és áprilisban, vagyis a Húsvét ünnepe körül követték el, melyet szeptember hónap, valamint a Hálaadást, illetve a Karácsonyt környező néhány hét követett. A legtöbb támadást a baptista, a katolikus és a metodista felekezet elsősorban városokban lévő szent helyeiben hajtották végre. Bár a támadók (többségében 25-40 év közötti férfiak) általában nem tartoztak a közösséghez, a fegyveres támadást mégis legtöbbször az éppen zajló szertartás alatt követték el. A kutatás legfontosabb megállapítása azonban az, hogy amíg 1980-2000 között az USA-ban évente átlagosan 4 fegyveres támadás érte a keresztény gyülekezeteket, 2001-ben 18, 2002-ben 15, 2003-ban pedig 11 alkalommal volt lövöldözés valamely keresztény közösség templomában. Ennek, és vélhetően a 2001. szeptember 11-i terrortámadásnak következtében azóta számos létesítmény fejleszti és frissíti a biztonsági és vészhelyzetekre kidolgozott terveit és eljárásait a gyülekezet tagjai, a látogatók és az alkalmazottak biztonsága, valamint magának a létesítménynek a biztosítása érdekében.

Európában eközben továbbra sem jelenik meg sem az általános politikai, sem pedig a biztonságpolitikai narratívában a keresztény szent helyek védelmének kérdése. Ezeknek az épületeknek a védelmét jelenleg napközbeni zárva tartásukkal oldják meg, egyéb védelmi koncepció azonban nem áll rendelkezésükre. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy például a budapesti zsinagóga 24 órás folyamatos védelmi szolgálatát a BRFK Őrszolgálati Alosztálya látja el.¹⁴

A Nobel-díjas orosz író, Szolzsenyicin már 1978-ban a Harvardon tartott évnyitó beszédében éles kritikával illette a nyugati társadalmakat. Meglátása szerint mind az erkölcsi tartás, mind pedig egyfajta határozott és bátor fellépés a nyugati polgári társadalmakban – a jóléti társadalom kialakulásának, illetve a pusztán törvényesség és jog szerinti megfelelés szemléletének köszönhetően – minden társadalmi és politikai csoport vonatkozásában jelentős hanyatlást mutat. Bár az individuum szintjén megjelennek karizmatikus személyiségek, a társadalom egészét tekintve azonban ezek az emberek igen csekély befolyással bírnak. A morális szempontból folyamatosan gyengülő kormányok pedig egyre kevésbé

¹³ Inter-university Consortium for Political and Social Research: United States National Church Shooting Database, 1980-2005 (ICPSR 25561) Forrás: <https://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/ICPSR/studies/25561> (letöltés ideje: 2018. 08. 13.)

¹⁴ BUDAPESTI ZSIDÓ HITKÖZSÉG: Átadták a felújított Síp utcai rendőrségi objektumot. Forrás: <http://www.bzsh.hu/atadtak-a-felujitott-sip-utcai-rendorsegi-objektumot/> (letöltés ideje: 2018. 05. 31.)

tudnak majd hatékonyan fellépni azokkal a megjelenő fenyegetésekkel szemben, mint például a terrorizmus különböző formái. Ellentétben azonban a nyugati társadalmaknak az évszázados keresztény erkölcsi örökségétől való teljes elszakadásával a keleti társadalmakban – alapvetően az ún. harmadik világhoz tartozó államokra vonatkoztatva – mind a politika, mind pedig az egyén szintjén – az elnyomó rezsimok, háborúk és egyéb nehézségek eredményeképpen – egyre erősebb és szilárdabb meggyőződések (ideértve a vallást is – szerk.) alakulnak majd ki.¹⁵

A KRITIKUS INFRASTRUKTÚRÁK MEGHATÁROZÁSA

Egyértelmű, hogy a természeti katasztrófák, illetve az terroristák aszimmetrikus fenyegetései a kritikus infrastruktúrák védelmét is egyre fontosabb kérdéssé teszi. A kritikus infrastruktúra meghatározását és kijelölését követően pedig védelmi koncepciót kell felépíteni, amelyhez ismerni kell az adott objektum külső paramétereit (helyszín és környezet szöveges leírása, illetve térkép- és fényképmellékletek), értékelni kell az aktuális biztonsági állapotot, majd kockázatelemzést kell végezni és a biztonsági cél megfogalmazása után javaslatot kell kidolgozni a kívánt biztonsági szint eléréséhez.¹⁶

Bár a kockázat fogalmát a különböző szakirodalmi források eltérően határozzák meg, bizonyos azonosságokat minden definíció tartalmaz. Ezek egyike például, hogy az egyéntől függetlenül is bekövetkezhet olyan negatív esemény, amelynek az egyén akaratlan elszennedője lesz. Ilyen például a természeti katasztrófák, vagy terrorcselekmények során bekövetkező kár.¹⁷ De a kockázat kategóriájába soroljuk valamely cselekvéssel, vállalkozással járó veszély, kár, baj, kellemetlenség lehetőségét is.¹⁸ A kockázatról a hozzá tartozó 23 terület külön saját definícióval emlékezik meg. Bármelyiket is választjuk, megállapíthatjuk, hogy a kockázatot, akár mint egy nem kívánt eseményt, akár egy veszély során bekövetkező veszteséget annak előfordulási valószínűségével együtt kell érteni.

A kritikus infrastruktúra kockázatát első közelítésben a veszélynek kitett populáció nagysága alapján lehet meghatározni. Lényegesen többet árul el, ha figyelembe vesszük a fenyegetettséget, a kritikus infrastruktúra nemzetgazdaságban elfoglalt súlyát, a népsűrűséget, a bekövetkezés valószínűségét, a kritikus infrastruktúra sérülékenységét és a következményeket. A valószínűséget két faktor segítségével lehet képezni. Az első a fenyegetés, amelyet alapvetően valamilyen személy testesít meg, a második pedig a cél kiválasztása. A kockázat így azt jelenti, hogy a káros eseményt ember idézi elő és szándékos, azaz a fenyegető személy – terrorista, bűnöző, felforgató – motivált, képes és tud is ártani,

¹⁵ SZOLZSENYICIN, A.: A World Split Apart. 1978, június 8. Harvard University. Forrás: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/alexandersolzhenitsynharvard.htm> (letöltés ideje: 2018. 08. 13.)

¹⁶ SOLYMÁR, Z.: Kritikus infrastruktúra védelem.

Forrás: <https://zandz.hu/kritikus-infrastruktura-vedelem/> (letöltés ideje: 2018. 06. 02.)

¹⁷ HAIG, ZS., HAJNAL, B., KOVÁCS, L., MUHA, L., SIK, Z. N.: A kritikus információs infrastruktúrák meghatározásának módszertana. ENO Advisory Kft., 2009. pp.36-38.

¹⁸ JUHÁSZ, J. S.: Magyar értelmező Szótár. Budapest, Akadémia Kiadó 1978.

illetve ehhez megfelelő erőforrással is rendelkezik. Sérülékenység szempontjából a célpont hozzáférhetősége, míg a következmények vonatkozásában a bekövetkezett veszteség mérése a döntő. A kockázat mérése is ezeknek a változóknak az együttes meghatározásán alapul. A kérdéses területtel számos kutatóintézet foglalkozik, amelyek szektoronként kínálnak mérési eljárást a kritikus infrastruktúra kockázatának a meghatározására.¹⁹ Ugyanakkor ezekben a kutatásokban semmilyen formában nem jelennek meg a keresztény szent helyek, mint a fenti szempontok szerint is kritikus infrastruktúráként értelmezhető és értékelhető célpontok.

Annak ellenére, hogy az Egyesült Államokhoz hasonlóan a 2001. szeptember 11-i terrortámadást követően az Európai Unió is egyre határozottabban szembesül a vallási alapon kialakuló válságokkal, egyre többször fordulnak elő Európában is terrorcselekmények, szent helyek elleni támadások, a 19-20. századi szekularizációs folyamatoknak köszönhetően azonban sem az uniós intézmények létrehozásakor, sem pedig az azóta tartó működtetésük során nem alakultak ki a vallási alapon megfogalmazódó kérdések kezelése megfelelő mechanizmusok. Bár az elmúlt években egyre nagyobb szerepet kaptak az európai politikában az egyes egyházi szervezetek, karitatív szolgálatok olyan kérdések tárgyalásakor, mint az éghajlatváltozás, konfliktuskezelés, vagy bel- és külpolitika, az egyértelműen morális instabilitást eredményező, az államok erejébe vetett bizalmat és az emberek biztonságérzetét gyengítő céllal végrehajtott vallási szempontból fontos infrastruktúrák elleni támadások kapcsán a szakrális intézmények kritikus infrastruktúra szempont szerinti védelme továbbra sem jelenik meg az Európai Unió biztonságpolitikai törekvései között.²⁰

A KERESZTÉNY HELYEK VÉDELMEÉRŐL – TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS

Mindenekelőtt azt kell tisztázni, mit is tekintünk keresztény szent helyeknek. A Codex Iuris Canonici (CIC)²¹ általánosan a szent helyekről a 1205-1213. kánonokban, a templomokról a 1214-1222. kánonokban, a kápolnákról, magán és házi kápolnákról a 1223-1229. kánonokban, a kegyhelyekről a 1230-1234. kánonokban, az oltárokról a 1235-1239. kánonokban, végül pedig a temetőkről a 1240-1243. kánonokban beszél. Ezek közül – ha a kritikus

¹⁹ GYARMATI, J.: A kritikus infrastruktúra kockázata és annak mérési módszerei. In.: Fejezetek a kritikus infrastruktúra védelméről. Magyar Hadtudományi Társaság Budapest, 2013. pp.: 76-85.

²⁰ PERCHOC, PH.: Religion and the EU's external policies. European Parliamentary Research Service, 2017.

Forrás: <http://www.europarl.europa.eu/pdf/divers/EPRS-IDA-614612-Religion-EU-external-policies-FINAL.PDF>

²¹ MAGYAR KATOLIKUS LEXIKON: Codex Iuris Canonici, Kánonjogi Kódex, CIC. A római katolikus egyház törvénykönyve 1918. V. 19-1983. XI. 27-ig. Szent X. Pius 1904. III. 19-én állította fel a kodifikáló bizottságot. Pietro Gasparri bíboros irányításával készült, XV. Benedek 1917. V. 27: hirdette ki. A latin egyház törvénykönyve, ami a korábbiakkal szemben az egész kánonjogot rendszerbe foglalja 5 könyvben (1. ált. szabályok, 2. fizikai és erkölcsi személyek, 3. dolgok, 4. perrendtartás, 5. büntetőjog), 2114 kánonban. XV. Benedek 1917. IX. 15: bizottságot állított fel a Kánonjogi Kódex hiteles magyarázatára, s esetleges módosítására. Forrásait Serédy Jusztinián OSB rendezte sajtó alá. 1983. XI. 27: hatályba lépett.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.19>

2019. XII. évfolyam 1. szám

infrastruktúra szemszögéből nézzük – a templomokat, kápolnákat, illetve temetőket és temetkezési helyeket emelhetjük ki.

A keresztény helyek védelmének kérdése tulajdonképpen egyidős a keresztény vallás megjelenésével és térhódításával, hiszen a keresztényeknek már a 4-5. században, Konstantin császár idején is védekezniük kellett a külső támadások ellen. Később VII. Gergely pápa kezdeményezte, de csak utódja, II. Orbán pápa hirdette meg 1095-ben a clermont-i zsinaton azt a kereszties hadjáratot, melynek célja Jeruzsálem és a muszlimok által elfoglalt keresztény helyek felszabadítása volt.²² Ekkoriban, de még az első kereszties hadjárat megindítását megelőzően alakult meg például a Szent János (Johannita) Rend is (a mai Máltai Lovagrend). A rend lovagjainak, akik egyben szerzetesek is voltak, a szegények szolgálata mellett feladatuk volt – a hit védelmezőjeként – a keresztény helyek megóvása is. A johannita lovagrend tehát a történelem során – elsősorban az iszlám hódítással szembeszegülve – a keresztény területeket védte. Kezdetben azok az arab uralkodók, akik Palesztina korábbi urai voltak, tiszteletben tartották a keresztény szent helyeket. Ez a tisztelet és a keresztények vallásgyakorlásának biztosítása azonban az őket a palesztin területekről kiszorító szeldzsuk törökök agresszív hódító politikája következtében később megszűnt. A szeldzsuk törökök fokozatos terjeszkedésük során a keresztény szent- és emlékhelyeket meggyalázták, a keresztény zarándokokat pedig bántalmazták.²³

Napjainkban a keresztény szent helyek védelme azokon a területeken, ahol nem keresztény vallású államok alakultak ki, sok esetben nem biztosított. Az elmúlt néhány évben egyre többször érkeztek hírek arról, milyen veszélybe kerültek ott a keresztény szent helyek, védelmüket pedig az adott országok belügyi és rendészeti szervei sajnos nem képesek garantálni. Szinte naponta érkeznek a közel-keletről olyan hírek, melyekből egyértelműen kiderül, hogy a keresztények muzulmán üldöztetése exponenciálisan növekszik.²⁴ Ugyanakkor joggal merülhet fel a kérdés, hogy vajon az Európai Unió területén – így Magyarországon is – megtalálható keresztény szent helyek is ki vannak-e téve hasonló veszélyeztetettségnek? Ha igen, vajon milyen mértékben válnak (vagy válhatnak) terrorista célpontokká és milyen intézkedéseket tesznek (vagy képesek tenni) a terrorcselekmények megelőzés céljából az Európai Unió tagállamainak rendészeti szervei?

Ma már trivialisnak számít az a felismerés, hogy az elmúlt évtizedekben, de különösen az elmúlt néhány évben a hangsúly a sok áldozatot követelő terrortámadásokról átkerült egy adott állam, nemzetközi szervezet, vagy akár egy vallási közösség egységének és működésének megzavarására, annak érdekében, hogy pánikot és zavart előidézve az állampolgárok bizonytalanságát, valamint az állam biztonsági rendszerbe vetett hitét aláás-

²² TARJÁN, M. T.: 1096. augusztus 15. Lovagsereg indul a Szentföld felszabadítására. Forrás: www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1096_augusztus_15_lovagsereg_indul_a_szentfold_felszabaditasara (letöltés ideje: 2018. 05. 23.)

²³ OPRÁN, E.: Kereszties hadjáratok. Iszlám Kronológia, 1095–1291. História, 27. évf. 3. sz. 2006. pp.:7–8.

²⁴ RAYMOND, I.: (2015): „Islamic! Islamic!” Muslim Persecutions of Christians. Forrás: www.gatestoneinstitute.org/6001/islamic-persecution (letöltés ideje: 2018. 06. 05.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.19>

2019. XII. évfolyam 1. szám

sa.²⁵ Ennek a célnak pedig tökéletesen megfelelnek a keresztény, zsidó és egyéb vallási szent helyek ellen indított támadások. A templomok, kápolnák, temetők és temetkezési helyek az állampolgárok szellemi életfeltételeinek képviselőitében ugyanúgy hozzá tartoznak a mindennapi élethez, mint a korábban említett kritikus infrastruktúrák körébe tartozó létesítmények. Az ezen helyek ellen irányuló támadások bár nem járnak a polgárok egészsége, védelme, biztonsága és gazdasági jóléte, illetve a kormányzat hatékony működése szempontjából egyértelműen és azonnal súlyos következményekkel, mégis elmondható, hogy a hosszútávú hatást tekintve ugyanúgy jelentős kockázatot hordoznak magukban. Ezek a létesítmények ugyanis könnyen megközelíthetőek, nyilvánosak, nagyon nehéz a fizikai és elektronikai védelmük, tehát tökéletesen alkalmasak terrortámadások megvalósításához. Az európai kultúra alapját képező keresztény kultúra elleni támadások pedig súlyosan demoralizálhatják a lakosságot.²⁶

Általánosságban tehát megállapítható, hogy amikor az egyes országok kritikus infrastruktúráinak meghatározását tekintjük, a gazdaság, valamint az államok működtetése szempontjából létfontosságú infrastruktúrák és kulcsfontosságú erőforrások világos azonosítása jól kirajzolódik. Ugyanakkor kevés, vagy szinte semmilyen figyelmet nem fordítanak a vallási szent helyek – a nyugati kultúrák szempontjából egyértelműen a keresztény szent helyek – védelmére. Az Egyesült Államokban 2003-ban kiadott „A kritikus infrastruktúra azonosítása, prioritása és védelme” című 7. belbiztonsági elnöki irányelvben²⁷ jelenik meg először, hogy a terrortámadások háttérében a nemzetbiztonság veszélyeztetése és a gazdaság gyengítése mellett a tömeges áldozatok révén a terroristák célja, hogy gyengítsék a közbizalmat, aláássák a morált, és megrendítsék a nemzeti gazdasági és politikai intézményekbe vetett bizalmat. A 2013-ban kiadott Presidential Policy Directive/PPD-21 ugyan már arra is kitér, hogy a kritikus infrastruktúra védelemben résztvevő minden szervezetnek és ügynökségnek a magánélet, a polgári jogok és a polgári szabadságjogok (ide tartozik a lelkiismeret és vallásszabadság) védelmét is figyelembe kell venniük, ám ennél részletesebben ez a dokumentum sem bontja ki, mely létesítmények védelmével kell mindezt biztosítani.²⁸

A keresztény szent helyek védelme érdekében egyértelmű, hogy a létfontosságú infrastruktúra általános fogalmkörét érdemes lenne kiterjeszteni aszerint, hogy a kritikus infrastruktúra tágabb értelmezéséhez társítható legyen minden olyan, a lakosság érdekében

²⁵ CHRISTIAN, L. (szerk.): Létesítményvédelem. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. pp.: 123–137.

²⁶ MAGYAR KURÍR: Franciaországban megnőtt a keresztény helyek elleni nem vallási jellegű bűncselekmények száma. Forrás: <http://www.magyarurir.hu/hirek/franciaorszagban-megnott-kereszteny-helyek-elleni-nem-vallasi-jellegu-buncselekmények-szama/> (letöltés ideje: 2018. 06. 05.)

²⁷ HOMELAND SECURITY: Homeland Security Presidential Directive 7: Critical Infrastructure Identification, Prioritization, and Protection. Forrás: <https://www.dhs.gov/homeland-security-presidential-directive-7> (letöltés ideje: 2018. 08. 28.)

²⁸ THE WHITE HOUSE: Presidential Policy Directive - Critical Infrastructure Security and Resilience. Forrás: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/02/12/presidential-policy-directive-critical-infrastructure-security-and-resil> (letöltés ideje: 2018. 08. 13.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.19>

2019. XII. évfolyam 1. szám

szolgáltatást nyújtó létesítmény és objektum, amelyek megsemmisülése, vagy használhatatlanná tétele a társadalom egészére negatív hatást gyakorolhat.²⁹ A létfontosságú infrastruktúrákra vonatkozó kibővített meghatározás révén világosan látszik, hogy a keresztény szent helyek (kápolnák, templomok, temetők, kegyhelyek) elleni támadás, vagy azok megsemmisítése esetén a keresztény lakosság egészsége és biztonsága kerülhet veszélybe.

Érdeemes pár gondolat erejéig megnézni, vajon Jeruzsálemben és Betlehemben kilenc, vallási szempontból megosztott helyszín tekintetében hogyan tudják fenntartani – egyáltalán fenn tudják-e tartani – a különböző vallási felekezetek tagjai közötti békés egymás mellett élést, vagyis azt a *status quo*-t, amelyet 1757-ben III. Oszmán szultán rendelete, 1852-ben pedig az akkori oszmán kormány dekrétumban fektetette le és napjainkig irányadó rendeletnek számít. Az évszázadok alatt változatlan formában fennálló *status quo* a jeruzsálemi óváros vallási közösségei közötti együttélést szabályozta, azonban a nehezen értelmezhető dokumentumot 1929-ben Sir Lionel George Archer Cust ezredes az I. világháborút követő brit mandátum ideje alatt újra összeállította. Ebben az összefoglalóban a korábbiakban meghatározott 5 közös szent hely mellé³⁰ a *status quo* értelmezését kiterjesztette a Siratófalra és a Betlehemben található Ráhel sírjára is.³¹ A II. Vatikáni Zsinatot követően (1962-65) az 1993-ban a Vatikán és Izrael között megkötött kétoldalú egyezményben mindkét fél elkötelezettségéről nyilatkozik a vallásszabadság biztosítása, valamint a szent helyek zavartalan látogatásának védelmével kapcsolatban. Az egyezményben Izrael Állam a keresztény szent helyekre vonatkozólag továbbra is vállalja a *status quo* fenntartását és a keresztény közösségek jogainak biztosítását, a Szentszék pedig megerősíti együttműködését az antiszemitizmus minden formájának leküzdése terén.³² Mindezek ismeretében és annak tudatában, hogy Izrael Állam sajtóságtól adódóan nem tekinthető a nyugati társadalmakhoz hasonlóan szekuláris államszervezetnek, hiszen a vallás szorosan kapcsolódik a nemzeti identitáshoz,³³ az egyezség óriási diplomáciai és jogi előrelépésnek tekinthető. A megállapodás aláírásával azonban számos kérdés azóta is nyitott. Ezek közül tárgyalt témánk szerint talán az tekinthető legfontosabb megállapításnak, hogy az egyezményt követően nem születtek a megállapodásban foglaltak betartását

²⁹ BOGNÁR, B.: Létfontosságú rendszerek és létesítmények védelme. Forrás:

<http://www.vedelem.hu/letoltes/anyagok/452-a-lefontossagu-rendszerek-es-letesitmenyek-vedelme.pdf> (letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

³⁰ Jeruzsálemben a Szent Sír Templom és Szűz Mária sírja, Betlehemben pedig a Születés Temploma, a Milk Grotto kápolna és a Pásztorok anyakápolnája

³¹ BREGER, M. J., REITER, Y., HAMMER, L. (szerk.): Holy Places in the Israeli-Palestinian Conflict: Confrontation and Co-existence. Routledge, 2009. p.24.

³² BREGER, M. J.: The Fundamental Agreement Between the Holy See and the State of Israel: A Symposium. The Catholic University of America, Columbus School of Law. 1998. Forrás: <https://scholarship.law.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1306&context=scholar> (letöltés ideje: 2018. 08. 28.)

³³: FERRARI, S.: The Fundamental Agreement between the Holy See and Israel and the Conventions Between States and the Church Since the Vatican II Council. Catholic University Law Review 1998. Forrás: <https://scholarship.law.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1493&context=lawreview> (letöltés ideje: 2018. 08. 28.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.19>

2019. XII. évfolyam 1. szám

célzó törvények. A keresztény szent helyek védelme, a vallásszabadság korlátlan gyakorlásának biztosítása továbbra is csak politikai narráció része. A tények szintjén nemhogy előrelépés nem figyelhető meg, hanem éppenséggel a keresztények ellehetetlenítésére irányuló törekvések sorozatát vélhetjük felfedezni. Elég csak a legutóbbi tiltakozásra gondolni, amikor a római katolikus, az örmény és a görög ortodox egyházak vezetői 3 napra bezárták a Szent Sír templom kapuját tiltakozásképpen az izraeli kormány törvényjavaslatára. A keresztény jelenlét gyengítését szolgáló diszkriminatív jellegű politikai kezdeményezés során az állam a keresztény egyházak által magánvállalkozások számára bérebe adott egyházi ingatlanok és földterületek megadóztatására nyújtott be jogszabálytervezet, melyet később nemzetközi nyomásra felfüggesztettek.³⁴

ÖSSZEFOGLALÁS

Az eddig tárgyaltak ismeretében megállapíthatjuk, hogy a kritikus infrastruktúra védelem komplex feladatkört tartalmaz. A keresztény szent helyek ellen irányuló, az elmúlt években egyre nagyobb számban előforduló támadások a tömeges áldozatok révén gyengítik a közbizalmat, aláássák a morált, és megrendítik az állam stabilitásába vetett bizalmat, ezért egyértelműen kritikus infrastruktúráként értelmezhetők, védelmük egyre hangsúlyosabbá válik. Ennek megfelelően az elsődleges cél az, hogy ezek a helyek egyáltalán bekerüljenek az egyes államok által meghatározott kritikus infrastruktúra elemek közé, védelmük pedig – ahol egyáltalán lehet bármilyen védelemről beszélni – a magánszférából átkerüljön a központi feladatok közé. A hatékony védelem és biztonság megteremtése érdekében kiemelt fontosságú jelentőséggel bír továbbá, hogy a támadást végrehajtók már a keresztény szent helyek megközelítése közben kiszűrhetővé és megállíthatóvá váljanak. Ez azonban szorosan összefügg az adott ország nemzetbiztonsági szolgálatának prevenciós, felderítő és elhárító erejével.³⁵

Azokban az országokban, ahol a társadalom védelmi rendszere erős bázison nyugszik és a vallási szemlélet nem idegen a központi hatalom politikájától (ld. közel-kelet), ott a szent helyek védelme jól kidolgozott és megoldott, a potenciálisan magas kockázatot minden eszközzel igyekeznek mérsékelni. Ki kell azonban emelni, hogy a keresztény szent helyek védelme nem tartozik ezekben az országokban a központi gondolkodásban meghatározott feladatok közé, sőt, bár a képesség meglenne rá, a politikai és vallási klíma épp ellenkező törekvéseket mutat.

Európát és a nyugati társadalmakat tekintve megállapítható, hogy azokban a szekuláris társadalmakban, amelyekben a vallás és az ahhoz kapcsolódó rituális helyszínek alapvetően a magángondolkodás részét képezik, nincsenek felkészülve, vagy csak nagyon ala-

³⁴ AL JAZEERA NEWS: Jerusalem's Holy Sepulchre reopens: „This is a victory”. Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2018/02/jerusalem-holy-sepulchre-reopens-victory-180228061128020.html> (letöltés ideje: 2018. 08. 28.)

³⁵ SZABÓ, Cs.: A keresztény szent helyek biztonsági helyzetének vizsgálata. In: Gőcze I. (szerk): A vallási elemek jelentősége napjaink fegyveres konfliktusaiban és biztonsági kihívásaiban. Dialóg Campus Kiadó, Budapest. 2017. pp.: 124-125.

csony szinten, magánintézmények közreműködésével biztosítják a szent helyek megfelelő biztonságát, az esetleges támadások kivédését és a kockázatok csökkentését.

Mivel a prevenciók tevékenység figyelembe veszi a társadalmi, vallási, hazai és nemzetközi körülményeket, ebből adódóan a szent helyek védelme érdekében végzett munkájuk hatékonysága jelentős. Magyarországon ezeket a tevékenységi területeket a rendészeti szervek látják el, ebből adódóan védelmüket a rendészeti struktúra meghatározásánál veszik figyelembe. Kapacitásuk azonban csak azon szent helyek védelmére elegendő, amelyeket nagyobb számban látogatnak, és ahol az európai keresztény műemlékek, értékek megsemmisülése pótolhatatlan veszteséget okozna. A megoldás érdekében a létfonosságú infrastruktúra fogalomkörének kibővítésre lenne szükség, amelynek átstrukturálásával jogi alap lenne biztosítható a keresztény szent helyek védelme és a keresztények biztonsági helyzetének erősítése érdekében.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. 2012. ÉVI CLXVI. TV: Törvény a létfonosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200166.tv>
2. 2080/2008. (VI. 30.) kormányhatározat a Kritikus Infrastruktúra Védelem Nemzeti Programjáról. Forrás: http://pvir.bm.hu/jog/File/2080_2008%20Korm.%20hat.doc
3. AL JAZEERA NEWS: Jerusalem's Holy Sepulchre reopens: „This is a victory”. Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2018/02/jerusalem-holy-sepulchre-reopens-victory-180228061128020.html>
4. AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA: Zöld Könyv az európai kritikus infrastruktúrák védelmének európai programjából. Európai Közösségek Bizottsága. Brüsszel, 2005. p. 27. Forrás: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2005/HU/1-2005-576-HU-F1-1.Pdf>
5. BOGNÁR, B: Létfonosságú rendszerek és létesítmények védelme. Forrás: <http://www.vedelem.hu/letoltes/anyagok/452-a-letfontossagu-rendszerek-es-letesitmenyek-vedelme.pdf>
6. BOGNÁR, B: Létfonosságú rendszerek és létesítmények védelme. Forrás: <http://www.vedelem.hu/letoltes/anyagok/452-a-letfontossagu-rendszerek-es-letesitmenyek-vedelme.pdf>
7. BREGER, M. J., REITER, Y., HAMMER, L. (szerk.): Holy Places in the Israeli-Palestinian Conflict: Confrontation and Co-existence. Routledge, 2009. p.24.
DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203867457>
8. BREGER, M. J.: The Fundamental Agreement Between the Holy See and the State of Israel: A Symposium. The Catholic University of America, Columbus School of Law. 1998. Forrás: <https://scholarship.law.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1306&context=scholar>
9. BUDAPESTI ZSIDÓ HITKÖZSÉG: Átadták a felújított Síp utcai rendőrségi objektumot. Forrás: <http://www.bzsh.hu/atadtak-a-felujított-sip-utcai-rendorsegi-objektumot/>
10. CHRISTIAN, L. (szerk.): Létesítményvédelem. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2014. pp.: 123–137.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.19>

2019. XII. évfolyam 1. szám

11. EVANGÉLIKUS.HU: Megjelent a keresztényüldözés világindexe 2016. Forrás: <https://evangelikus.hu/megjelent-keresztenyuldozes-vilagindexe>
12. FERRARI, S.: The Fundamental Agreement between the Holy See and Israel and the Conventions Between States and the Church Since the Vatican II Council. Catholic University Law Review 1998.
Forrás: <https://scholarship.law.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1493&context=lawreview>
13. GYARMATI, J.: A kritikus infrastruktúra kockázata és annak mérési módszerei. In.: Fejezetek a kritikus infrastruktúra védelméből. Magyar Hadtudományi Társaság Budapest, 2013. pp.: 76-85.
14. HAIG, ZS., HAJNAL, B., KOVÁCS, L., MUHA, L., SIK, Z. N.: A kritikus információs infrastruktúrák meghatározásának módszertana. ENO Advisory Kft., 2009. pp.36-38.
15. HOMELAND SECURITY: Homeland Security Presidential Directive 7: Critical Infrastructure Identification, Prioritization, and Protection. Forrás: <https://www.dhs.gov/homeland-security-presidential-directive-7>
16. HORVÁTH, A.: A kritikus infrastruktúra védelem komplex értelmezésének szükségessége. In.: Fejezetek a kritikus infrastruktúra védelemből. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest. 2013. p.5.
17. INTER-UNIVERSITY CONSORNIUM FOR POLITICAL AND SOCIAL RESEARCH: United States National Church Shooting Database, 1980-2005 (ICPSR 25561) Forrás: <https://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/ICPSR/studies/25561>
DOI: <https://doi.org/10.3886/ICPSR25561.v1>
18. Jeruzsálemben a Szent Sír Templom és Szűz Mária sírja, Betlehemben pedig a Születés Temploma, a Milk Grotto kápolna és a Pásztorok angyalkápolnája
19. JUHÁSZ, J. S.: Magyar értelmező Szótár. Budapest, Akadémia Kiadó 1978.
20. MAGYAR KATOLIKUS LEXIKON: Codex Iuris Canonici, Kánonjogi Kódex, CIC. A római katolikus egyház törvénykönyve 1918. V. 19-1983. XI. 27-ig.
21. MAGYAR KÖZLÖNY: A létfonosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény. Magyar Közlöny 2012. évi 154. sz.26099. Forrás: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK12154.pdf>
22. MAGYAR KURÍR: Franciaországban megnőtt a keresztény helyek elleni nem vallási jellegű bűncselekmények száma. Forrás: <http://www.magyarkurir.hu/hirek/franciaorszagban-megnott-kereszteny-helyek-elleni-nem-vallasi-jellegu-buncselekmenyek-szama/>
23. NATIONAL CONGREGATIONS STUDY 2015.: Religious Congregations in 21st Century America. Forrás: http://www.soc.duke.edu/natcong/Docs/NCSIII_report_final.pdf, p. 5.
24. OPEN DOORS: World Watch List 2018. Forrás: <https://www.opendoorsusa.org/wp-content/uploads/2017/05/WWL2018-Booklet-11518.pdf>
25. OPRÁN, E.: Keresztes hadjáratok. Iszlám Kronológia, 1095–1291. História, 27. évf. 3. sz. 2006. pp.:7–8.
26. RAYMOND, I.: (2015): „Islamic! Islamic!” Muslim Persecutions of Christians. Forrás: www.gatestoneinstitute.org/6001/islamic-persecution
27. SOLYMÁR, Z.: Kritikus infrastruktúra védelem. Forrás: <https://zandz.hu/kritikus-infrastruktura-vedelme/>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.19>

2019. XII. évfolyam 1. szám

28. SOLYMÁR, Z.: Kritikus infrastruktúra védelme. Forrás: <https://zandz.hu/kritikus-infrastruktura-vedelme/>
29. SZABÓ, Cs.: A keresztény szent helyek biztonsági helyzetének vizsgálata. In: Gőcze I. (szerk): A vallási elemek jelentősége napjaink fegyveres konfliktusaiban és biztonsági kihívásaiban. Dialóg Campus Kiadó, Budapest
30. SZOLZSENYICIN, A.: A World Split Apart. 1978, június 8. Harvard University. Forrás: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/alexandersolzhenitsynharvard.htm>
31. TARJÁN, M. T.: 1096. augusztus 15. Lovagsereg indul a Szentföld felszabadítására. Forrás: www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1096_augusztus_15_lovagsereg_indul_a_szentfold_felszabaditasa_sara
32. THE WHITE HOUSE: Presidential Policy Directive -- Critical Infrastructure Security and Resilience. Forrás: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/02/12/presidential-policy-directive-critical-infrastructure-security-and-resil>
33. THE WHITE HOUSE: Protecting America's Critical Infrastructures. Presidential Decision Directive/NSC-63. Forrás: <https://fas.org/irp/offdocs/pdd/pdd-63.htm>